

STATUTA
ET ACTA
RECTORUM
UNIVERSITATIS
CAROLINAE
PRAGENSIS

1360–1614

Ediderunt
František Šmahel
Gabriel Silagi

Documenta Historica
Universitatis Carolinae
I. Pragensis

Statuta et Acta rectorum
Universitatis Carolinae Pragensis
(1360–1614)

**Statuta et Acta rectorum
Universitatis Carolinae Pragensis
1360-1614**

**František Šmahel
Gabriel Silagi (edd.)**

Recenzovali:

PhDr. Marek Ďurčanský, Ph.D.

PhDr. Jana Zachova, CSc.

Tato edice vznikla v rámci projektu GA ČR P405/12/G148 „Kulturní kody a jejich proměny v husitském období“, řešeného ve Filosofickém ústavu Akademie věd České republiky.
This edition was supported by a grant from the Grant Agency of the Czech Republic P405/12/G148 „Cultural Codes and their Transformations in the Hussite Period“, realized at the Institute of Philosophy of the Czech Academy of Sciences.

Vydala Univerzita Karlova
Odborná konzultantka Blanka Zilynská
Redakce Kamila Veselá
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

© Univerzita Karlova, 2018

© František Šmahel, Gabriel Silagi, 2018

ISBN 978-80-246-4024-2

ISBN 978-80-246-4178-2 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2018

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah/Inhalt

Předmluva /XI

Vorwort /XIII

PROLEGOMENA /XV

A. NEJSTARŠÍ STATUTA UNIVERZITY KARLOVY /XVII

I. Ordinationes Arnesti /XVII

II. Statuta et Acta rectorum universitatis studii Pragensis /XXI

II.1 Rukopisné dochování /XXII

II.2 Statuta antiqua (A) universitatis Pragensis /XXVIII

II.3 Statuta universitatis Lipsiensis (1410) /XXX

II.4 Revize statut v důsledku Dekretu kutnohorského /XXXII

II.5 Revidované znění univerzitních statut (B) v rukopise

XIV A 4 /XXXVI

II.6 Boloňský vzor pražských univerzitních statut /XL

II.7 Pozdní revize univerzitních statut (1546–1613) /XLII

II.8 Acta rectorum universitatis Pragensis (1458–1614) /XLIV

III. Statuta facultatum /XLVI

III.1 Statuta antiqua facultatis liberalium artium /XLVI

III.2 Summarium statutorum facultatis artium (1528) /LIII

III.3 Statuta facultatis philosophicae renovata et in ordinem redacta /LV

III.4 Novelizace statut teologické fakulty z 31. prosince 1383 /LVI

IV. Statuta collegiorum universitatis Pragensis /LVII

IV.1 Statuta collegii Caroli IV. /LVII

IV.2 Statuta probošta Karlovy koleje /LXI

IV.3 Statuta collegii Hedwigis, reginae Poloniae /LXI

IV.4 Statuta primaria collegii Mariae Virginis (alias Reczkonis) /LXV

IV.5 Statuta collegii Reczek collecta ex antiquis statutis /LXVI

V. Kalendária pražské univerzity a její artistické fakulty /LXVII

Závěrečné shrnutí /LXXI

B. DIE ÄLTESTEN STATUTEN DER KARLS-UNIVERSITÄT /LXXV

I. Ordinationes Arnesti /LXXVI

II. Statuta et Acta rectorum universitatis studii Pragensis /LXXX

- II.1 Textüberlieferung /LXXXII
- II.2 Statuta antiqua (A) universitatis Pragensis /XC
- II.3 Statuta universitatis Lipsiensis (1410) /XCII
- II.4 Die Statutenrevision infolge des Kuttenberger Dekretes /XCIV
- II.5 Der revidierte Wortlaut der Universitätsstatuten (B)
im Manuskript XIV A 4 /XCIX
- II.6 Das Bologneser Vorbild der Prager Universitätsstatuten /CIV
- II.7 Spätere Revisionen der Universitätsstatuten (1546–1613) /CVII
- II.8 Acta rectorum (1458–1614) /CVIII
- III. Statuta facultatum /CX
  - III.1 Statuta antiqua facultatis liberalium artium /CX
  - III.2 Summarium statutorum facultatis artium (1528) /CXIX
  - III.3 Statuta facultatis philosophicae renovata et in ordinem
redacta /CXXII
  - III.4 Die Novellierung der Statuten der Theologischen Fakultät
vom 31. Dezember 1383 /CXXIII
- IV. Statuta collegiorum universitatis Pragensis /CXXIV
  - IV.1 Statuta collegii Caroli IV. /CXXIV
  - IV.2 Die Statuten des Propstes des Karlskollegs /CXXIX
  - IV.3 Statuta collegii Hedwigis, reginae Poloniae /CXXX
  - IV.4 Statuta primaria collegii Mariae Virginis (alias Reczkonis) /CXXXIV
  - IV.5 Statuta collegii Reczkonis collecta ex antiquis statutis /CXXXVI
- V. Kalendarien der Prager Universität und ihrer
Artistenfakultät /CXXXVII
- Zusammenfassung /CXLII

- C. EDIČNÍ PRAVIDLA /CXLV

- D. EDITIONSGRUNDSÄTZE /CXLVII

- E. ZKRATKY A SIGLA / ABKÜRZUNGEN UND SIGLEN /CXLIX

- F. PRAMENY A LITERATURA / QUELLEN UND LITERATUR /CLI

- G. SUMMARY /CLX

- H. SEZNAM VYOBRAZENÍ / VERZEICHNIS
DER ABBILDUNGEN /CLXVI

- EDITIO /1
  - I. Ordinationes Arnesti /3
  - II.1 Kalendarium universitatis Pragensis /5
  - II.2 Statuta universitatis Pragensis antiqua /14

- II.3 Acta rectorum universitatis Pragensis (1461–1614) /53
- III. Statuta officii rectoratus academiae Pragensis /186
- IV.1 Kalendarium facultatis artium /204
- IV.2 Quaedam statuta facultatis artium antiqua /217
- IV.3 Statuta facultatis artium universitatis Pragensis redacta anno 1390 cum supplemento usque ad annum 1528 /227
- IV.4 Summarium statutorum facultatis artium universitatis Pragensis (1528) /276
- V. Novella statutorum facultatis theologicae /283
- VI.1 Statuta collegii Caroli Quarti /285
- VI.2 De officio praepositi collegii Caroli Quarti /294
- VII. Statuta collegii Hedwigis, reginae Poloniae /301
- VIII.1 Statuta collegii Reczkonis primaria /310
- VIII.2 Articuli statutorum collegii Reczek collecti ex antiquis statutis /324

ADDITAMENTA /339

- I. Statuta universitatis Lipczensis (1410) /341
- II. Statuta universitatis Pragensis accurtata /349
- III. De statutis seu legibus universitatis (1547) /353
- IV. Summae statutorum facultatis artium (1547) /359

INDICES /367

Glossarium /369

Index locorum et personarum /370

Předmluva

Pražská univerzita měla základní prameny k nejstaršímu období své historie vydány dříve než jiné středoevropské vysoké školy. *Liber decanorum* s kalendářem, statuty a úředními zápisy děkanů artistické fakulty vyšla ve dvou částech prvního dílu nově založené řady Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis v Praze 1830 a 1832. Roku 1834 následovaly v první části druhého dílu *Album seu Matricula Facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 usque ad annum 1418* a *Codex diplomaticus Universitatis ejusdem*. K pětistému výročí založení univerzity v roce 1848 Antonius Spirk a Antonius Dittrich připravili edici univerzitních statut a rektorských akt pod společným názvem *Statuta Universitatis Pragensis nunc primum publici juris facta*. Jelikož *Codex diplomaticus* obsahoval listiny jen do roku 1410, byla ke zmíněnému výročí připravena edice jeho druhého svazku zahrnující listiny z let 1411–1467. Celý náklad byl při revoluci roku 1848 použit ke stavbě barikády a vzal tak za své. Stopy po jednom zachráněném exempláři zanikly roku 1945.

Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis se vyznačují pečlivou prací editorů i zpracovatelů rejstříků, záhy však přestala splňovat zvyšující se nároky kritického dějepiscectví. Zatímco všechny starodávné středoevropské univerzity mají dnes k dispozici moderní anebo alespoň vyhovující edice středověkých pramenů, jejich alma mater jim v tomto ohledu přestala jít příkladem. Mezitím možnosti elektronického zpracování a šíření historických dokumentů začaly v editorské práci zkoušet a ověřovat nové postupy. Pro nejbližší dobu a možná i v delším výhledu však tištěné knihy a edice neztratí na svém významu. Proto také první svazek nové ediční řady má knižní podobu. I když by první titul nové ediční řady Documenta historica Universitatis Carolinae mohl napovídat, že v edici budou bezprostředně následovat svazky věnované listinám a úředním knihám nejstaršího období, nebude tomu tak. Přednost byla dána volnému řazení edic pramenů různého druhu, které budou postupně zacelovat bílá místa a mezery v dokumentaci dějin Karlovy univerzity.

Původním záměrem vydavatelů bylo připravit edici nejstarších statut pražské univerzity zhruba do roku 1526. Rozhraní mezi středověkou a novověkou univerzitou nelze však vymezit jedním datem, zvláště když ho nebraly na vědomí ani úřední prameny, ani jiné písemnosti, které představují základní složky edice. Jelikož by uvedeným časovým ohraničením ad hoc

byla narušena celistvost hlavních úředních akt, editoři dali přednost rozšíření badatelského záběru na celé první období pražské univerzity, které skončilo podřízením původní univerzity jezuitské Akademii v roce 1622. Během prací se toto řešení posílilo zjištěním úzké návaznosti statut obou etap před rokem 1526 a po něm.

Editoři na tomto místě vděčně připomínají práci svých předchůdců, zmíněných již editorů Antonia Dittricha a Antonia Spirka, nověji pak Karla Beránka a Michala Svatoše. Záslužnou badatelskou práci ve výzkumu nejstarších statut pražské univerzity, jejich fakult a kolejí vykonali Václav Vladivoj Tomek, Marie Haasová-Jelínková a zejména pak Miroslav Boháček. Vděčné uznání náleží Aleně Černé za spolupráci při úpravě staročeských textů, dále též pracovníkům knihoven i archivů, kteří vycházeli editorům vstříc, jmenovitě Aleně Pazderové, Blance Zilynské, Janu Hrdinovi, Jindřichovi Markovi a Denko Čumlivskimu. Za účinnou pomoc a pochopení editoři rovněž děkují Lence Janošové, Thomasu Krzenckovi a Robertovi Novotnému. V neposlední řadě se o edici svými cennými radami a připomínkami zasloužili oba lektori Jana Zachová a Marek Ďurčanský. Editoři si také váží toho, že mohou svým svazkem zahájit novou ediční řadu, kterou iniciovala Vědecká rada AUK v čele s jejím předsedou prof. Petrem Svobodným.

Vorwort

Die grundlegenden Quellen zur ältesten Geschichte der Prager Universität lagen im Vergleich zu den anderen mitteleuropäischen Hohen Schulen schon früh gedruckt vor. Der *Liber decanorum* mit einem Kalendarium, den Statuten und amtlichen Eintragungen der Dekane der Artistenfakultät erschien in zwei Teilen des ersten Bandes in der neu begründeten Reihe *Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis* in Prag 1830 und 1832. Im Jahre 1834 folgten im ersten Teil des zweiten Bandes das *Album seu Matricula Facultatis juridicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1372 usque ad annum 1418* und der *Codex diplomaticus Universitatis ejusdem*. Aus Anlass des 500. Gründungsjubiläums der Universität im Jahre 1848 gaben Antonius Spirk und Antonius Dittrich die Edition der Universitätsstatuten und der Rektorenakten unter dem gemeinsamen Titel *Statuta Universitatis Pragensis nunc primum publici juris facta* heraus. Da der *Codex diplomaticus* lediglich die bis zum Jahre 1410 reichenden Urkunden enthielt, bereitete man angesichts des erwähnten Jubiläums die Edition des zweiten, die Jahre 1411–1467 umfassenden Bandes vor. Die gesamte Auflage fand allerdings in der Revolution 1848 beim Bau von Barrikaden Verwendung, so dass sie verlorenging. Die zum einzigen geretteten Exemplar führenden Spuren verlieren sich im Jahre 1945.

Die *Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis* zeichnen sich durch fleißige, der Zeit entsprechende Bemühungen der Editoren und Ersteller der Register aus, doch begannen diese schon wenig später die wachsenden Anforderungen der kritischen Geschichtsschreibung nicht mehr zu erfüllen. Während heute für alle alteingesessenen mitteleuropäischen Universitäten moderne oder zumindest brauchbare Editionen der mittelalterlichen Quellen zur Verfügung stehen, hörte die Prager Alma Mater auf, in dieser Hinsicht als Vorbild zu dienen. In der Zwischenzeit konnten die Möglichkeiten der elektronischen Verarbeitung und Verbreitung historischer Dokumente erprobt werden und haben sich bewährt. Aktuell und vermutlich auch auf längere Sicht verlieren gedruckte Bücher und Editionen dennoch nicht ihre Bedeutung. Aus diesem Grunde erscheint auch der erste Band der neuen Editionsreihe in Buchform. Andererseits gibt es großangelegte Projekte grundlegender Editionsreihen, von denen zahlreiche Titel nie zum Druck gelangten. Der erste Titel der neuen Editionsreihe *Documenta historica Universitatis Carolinae* will nicht zum Ausdruck bringen, in der

Serie würden unmittelbar in chronologischer Reihung die den Urkunden und amtlichen Büchern der ältesten Zeit gewidmeten Bände folgen. Geplant ist vielmehr eine lockere Folge von Quelleneditionen unterschiedlicher Provenienz, die schrittweise die weißen Flecken und Desiderata in der Dokumentation der Geschichte der Karls-Universität beseitigen werden.

Die ursprüngliche Absicht der Herausgeber bestand darin, eine Edition der ältesten Statuten der Prager Universität bis etwa zum Jahre 1526 vorzulegen. Die Grenze zwischen mittelalterlicher und (früh)neuzeitlicher Universität lässt sich jedoch nicht anhand eines einzigen Datums fixieren, vor allem, da weder die amtlichen Quellen noch andere Schriftzeugnisse, die den grundlegenden Bestandteil der Edition bilden, eine solche Jahreszahl berücksichtigten. Da durch eine derartige zeitliche Abgrenzung die Gesamtheit der grundlegenden amtlichen Akten außer Acht gelassen worden wäre, haben sich die Editoren für eine Erweiterung der Darstellung auf den gesamten ersten Zeitraum der Prager Universität entschieden, der mit der Unterordnung der ursprünglichen Hohen Schule unter die Jesuitenakademie im Jahre 1622 endete. Im Verlaufe der Arbeiten hat sich diese Lösung aufgrund der engen Anbindung der Statuten beider Etappen vor und nach 1526 bewährt.

Die Editoren gedenken an dieser Stelle dankbar der Arbeit ihrer Vorgänger, der bereits erwähnten Antonius Dittrich und Antonius Spirk sowie in jüngerer Zeit Karel Beránek und Michal Svatoš. Verdienstvolle Forschungsarbeit hinsichtlich der Geschichte der ältesten Statuten der Prager Universität, ihrer Fakultäten und Kollegien leisteten Václav Vladivoj Tomek, Marie Haasová-Jelínková und insbesondere Miroslav Boháček. Dankbare Anerkennung gebührt Alena Černá für die Hilfe mit den alttschechischen Texten sowie den Mitarbeitern von Bibliotheken und Archiven, die den Editoren behilflich waren, namentlich Alena Pazderová, Blanka Zilynská, Jan Hrdina, Jindřich Marek und Denko Čumlivski. Für wertvolle Unterstützung und Verständnis für die Wünsche der Editoren danken wir zudem Lenka Janošová, Thomas Krzenek und Robert Novotný. Last but not least gilt unser Dank für wertvolle Ratschläge beiden Lektoren, Jana Zachová und Marek Ďurčanský. Die Editoren wissen es zu schätzen, dass sie mit ihrem Band eine neue Editionsreihe eröffnen, die der Wissenschaftliche Rat des Archivs der Karlsuniversität (AUK) mit seinem Vorsitzenden Prof. Petr Svobodný initiiert hat.

PROLEGOMENA

A. Nejstarší statuta Univerzity Karlovy

Obecně se má dnes za to, že pražská univerzita byla založena třemi konstitutivními akty. Bulou z 26. ledna 1347 papež Klement VI. na žádost římského krále Karla IV. ustanovil v Praze obecné učení v kterémkoli dovoleném oboru.¹ Následně Karel IV. listinou ze 7. dubna 1348 vyhlásil své rozhodnutí v Praze „založit, upravit a nově zříditi obecné učení“. Učinil tak novým, zcela samostatným královským založením, které přistupuje k založení papežskému, ač to není v listině ani slovem zmíněno. Letité spory o tom, zda tak učinil pouze z titulu českého krále, když v adrese vystupuje jako král římský a český, odstranila až náležitá interpretace třetího konstitutivního aktu, jímž byla listina vydaná Karlem IV. jako králem římským v Eisenachu dne 14. ledna 1349. O zakládací listině ze 7. dubna předchozího roku v ní není ani zmínky, zato se však v ní mluví o papežském založení pražského studia. Tím, že Karel zaručil ochranu jeho příslušníků na říšském území, jak výslovně praví, „auctoritate regia, nobis veluti romanorum regi ex sacro Romano imperio competenti“,² je zřetelně dáno najevo, že jeho první bula z minulého roku tuto ochranu neposkytovala, a že ji tudíž vydal pouze jako král český. Zmínky si tu zaslouží především mínění Františka Kavky, podle něhož pražská univerzita byla sice založena jako instituce českého království, ta však „fakticky po celé půl století plnila i úlohu univerzity říšské, protože jiné univerzity dlouho nebylo“.³

I. Ordinationes Arnesti (→ Editio I.)

Neméně otevřeně je třeba dodat, že zhruba dvě desetiletí bylo pražské vysoké učení neduživou a nedostatečně zajištěnou institucí.⁴ Třebaže výuku lze na každé ze čtyř fakult již v prvních letech v zárodečné podobě

---

1) Tuto domněnku na základě významu výrazu „vigere“ v papežově privilegii vyslovil Miroslav Boháček: Založení a nejstarší organizace pražské university, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* (dále AUC–HUCP) 6/1, 1965, s. 7–8.

2) *Codex juris bohemicus* (dále CIB), II/3, ed. Hermenegildus Jireček, Pragae 1889, s. 257.

3) František Kavka: *Založení university a její vývoj do roku 1409*, in: *Stručné dějiny University Karlovy*, Praha 1964, s. 10.

4) Viz *Dějiny Univerzity Karlovy*, I. 1347/48–1622, Praha 1995, s. 32–42 (autorem této kapitoly je Michal Svatoš).

doložit, zvláště artistická fakulta postrádala dostatek profesorů i studentů.⁵ Prvním oficiálním dokumentem vzešlým z činnosti „obce žáků“ (*universitas studencium*) je listina jejího kancléře a současně pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic z 12. června 1359, která prohlásila Jindřicha Janova řeč. Stenbonis z Głubczyc (Leobschütz) mistrem svobodných umění. Vzhledem k tomu, že arcibiskup vydal potvrzení o gradu svým jménem, mohlo by se z toho vyvozovat, že samo studium a jeho fakulty tehdy ještě neměly své představitele.⁶ Tomu však odporuje svědectví Kroniky Františka Pražského, podle něhož „po vzoru obecných učení byl každý rok volen rektor univerzity a slavnostně potvrzen v kostele pražském“.⁷ Jelikož kanovník František dopsal svoji Kroniku v roce 1353, kdy patrně zemřel, šlo již o počáteční období pražského studia. Jak si tento rozpor vysvětlit?

Papežská bula o zřízení pražského obecného učení v kterémkoli oboru nepřímou svěřila jinak neuvedenou funkci kancléře pražskému arcibiskupovi,⁸ jemuž měli mistři příslušné fakulty, nebo alespoň jen jeden z nich, představitel žadatele o docentskou licenci a mistrovskou hodnost. Arcibiskup následně měl svolat doktory a mistry regenty na té které fakultě řádně působící a vyzvat je k vyzkoušení adeptů podle způsobu a zvyklostí generálních studií, a těm, kteří byli shledáni dostatečnými a způsobilými, udělit titul a licenti-*am docendi* na kterémkoli vysokém učení.⁹ Ačkoliv se v bule Klimenta VI. o rektorovi a děkanech fakult vůbec nemluví, ještě z toho neplyne, že by arcibiskup Arnošt z Pardubic zasahoval do jejich kompetencí. Důvod této veskrze kancelářské záležitosti mohl např. spočívat v tom, že rektor neměl ještě k dispozici pečeť.¹⁰

Za daných okolností nelze svědectví kronikáře Františka Pražského o volbě rektorů odmítat, zvláště když první zmínka o rektoru pražského generálního studia pochází již z 1. března 1358, tedy o více než jeden rok

5) K rozporným náhledům na počátky pražské univerzity a artistické fakulty František Šmahel: *Die Anfänge der Prager Universität. Kritische Reflexionen zum Jubiläum eines „Nationalen Monuments“*, in: *Die Prager Universität im Mittelalter / The Charles University in the Middle Ages*, Leiden / Boston 2007, s. 3–60 (= *Education and Society in the Middle Ages and Renaissance* 28); a *The Faculty of Liberal Arts 1348–1419*, *ibid.*, s. 213–220.

6) Text diplomu byl zapsán do *Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV., liber I. (1358–1376)*, ed. Klement Borový, Praeae 1875, s. 15–16, č. 25. Na přeseh kancléře do záležitostí univerzitní samosprávy upozornil Michal Svatoš: *Pražské arcibiskupství a univerzita do husitství*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1994*, Praha 1994, s. 87. K identifikaci prvního známého graduovaného mistra František Šmahel: *Dva drobné příspěvky k nejstarším dějinám Univerzity Karlovy, AUC–HUCP 47/1–2, 2007*, s. 37–42.

7) *Kronika Františka Pražského*, ed. Jana Zachová, Praha 1997, s. 208 (= FRB, Series nova I).

8) Arnošt z Pardubic vystupuje poprvé jako *cancellarius universitatis Pragensis studii* již 1. července 1357, nikoli až ve formuláři diplomu z roku 1359, jak se téměř všude uvádí. Na tento údaj upozornil již M. Boháček: *Založení a nejstarší organizace*, s. 16.

9) *Codex diplomaticus Almae Carolo-Ferdinandae Universitatis Pragensis*, in: *MHUP*, II, s. 221–222, č. 1.

10) Více k tomu František Šmahel: *Záhada nejstarší pečeti pražské univerzity*, in: *týž, Alma mater Pragensis. Studie k počátkům Univerzity Karlovy*, Praha 2016, s. 43–61.

před vydáním arcibiskupova osvědčení o uděleném titulu.¹¹ V témže roce 1358 byla zřejmě založena ztracená pergamenová *Matrica rectoratus studii Pragensis*, do níž se zapisovalo ještě roku 1608.¹² Karel IV. ve své zakládací listině dal sice novému učení rámcové dispozice, když mu povšechně udělil „všechna privilegia, ochranné výsady a svobody, kterých z pravomoci královské užívají a jsou účastni doktoři a žáci na učení v Paříži a v Boloni,¹³“ vzhledem k rozdílné povaze samosprávy obou uvedených studií však ponechal jejich konkrétní aplikaci na samotné korporaci pražských doktorů a studentů. Vezmeme-li v potaz vysoká důstojenství některých prvních profesorů, nebylo by divu, kdyby mezi prvními rektory byl vždy někdo z nich. Na první pohled by se tak mohla značně pravděpodobnou jevit domněnka, že prvním rektorem byl kanonista Štěpán z Úhřetic, důvěrník a od roku 1353 generální vikář arcibiskupa Arnošta z Pardubic.¹⁴ Jelikož však všichni rektori později osamostatnělé právnické univerzity byli *scholares*, nikoli *doctores*,¹⁵ jeví se tento předpoklad v méně příznivém světle.

Konsekventně je nutno připustit, že mezi prvními rektory pražského učení mohli být po boloňském vzoru i pouzí studenti práv, jinak asi převládali významní církevní hodnostáři. Všeobecně se má za to, že právě z tohoto důvodu již v prvním desetiletí vznikly na pražském obecném učení rozepře mezi právníky a mistry regenty artistické fakulty, kteří po vzoru pařížských statut vyhrazovali volbu rektora pouze pro mistry. Soudí se tak nepřimo z *Ordinationes* arcibiskupa Arnošta z Pardubic z 10. dubna 1360, které ve snaze uklidnit hrozící a možná už existující rozpory stanovily pravidla obsazování rektorského úřadu.¹⁶

Poměrně stručné *Ordinationes* arcibiskup vydal na podnět doktorů, mistrů a některých scholárů „pro necessitate et tranquillo statu ac incremento dicti studii“. Jelikož hned první ustanovení kategoricky uvádí, že ve studiu má být „unus rector et una universitas (scholarium)“, lze z toho usuzovat, že se při nejmenším objevily náběhy k rozdělení univerzity na dvě části. Rektorem nadále měl být jen světský klerik s tonsurou nosící sutanu. Ve spojitosti s tím se v dalším bodě ukládá všem světským mistrům, doktorům a scholárům

11) Viz privilegium Karla IV. o exempci univerzitních statků na prosbu *rectoris et scholarium studii generalis* z 1. března 1358, in: *MHUP*, II/1, s. 226, č. 3.

12) Wáclav Wladivoj Tomek: *Děje university pražské*, Praha 1849, s. 77, v pozn. s hvězdičkou upozornil na záznamy rozličných akt v knize filozofické fakulty B. 14, fol. 24r, kde je pod č. 29 zapsána *Matrica rectoratus studii Pragensis a. D. 1358 in folio et in membrana, liber antiquus perductus usque ad haec tempora*. Nověji k témuž Karel Beránek: Kancelář university pražské na zlomu 16. a počátku 17. věku, *Sborník archivních prací* 9/2, 1959, s. 227.

13) *MHUP*, II/1, s. 224, č. 2.

14) Domněnku vyslovil Peter Moraw: Die Universität Prag im Mittelalter. Grundzüge ihrer Geschichte im europäischen Zusammenhang, in: *Die Universität zu Prag*, ed. Richard W. Eichler, München 1986, s. 30 (= *Schriften der Sudetendeutschen Akademie der Wissenschaften und Künste* 7); za spíše pochybnou ji označil Jiří Kejř: *Dějiny pražské právnické univerzity*, Praha 1995, s. 33.

15) Upozornil na to J. Kejř: *Dějiny*, s. 34.

16) Parafráze výkladu J. Kejře: *Dějiny*, s. 22.

složit (novému) rektorovi přísahu, zatímco řeholníci se měli řídit podle zvyklostí pařížské Sorbonny. Třetí odsek vycházel vstříc právníkům, neboť připouštěl volbu kohokoli z uvedených doktorů, mistrů a scholárů, pokud ovšem i on byl *secularis*, roz. *clericus*. Totéž platí i pro ustanovení, že volba rektora náleží univerzitě nebo její větší části. Scholares tedy z ní nebyli vyloučeni, i když např. na artistické fakultě být vyloučeni mohli. O tom však a o dalších modalitách volby mělo být dodatečně rozhodnuto. V pátém odseku bylo přikázáno volit za vicerektora, který se zde nazývá *vicarius*, právníka, a to kdykoli by byl za rektora zvolen artista. Totéž mělo ovšem platit i opačně.

Jelikož vicerektor za právníky měl být ustanoven *quoad regimen juristarum*, plyne z toho, že takový řád již mohl existovat. V případě statut pro celé studium arcibiskup dal pokyn k volbě jistých osob z univerzity, které měly spolu s ním nebo s jeho komisary sestavit a předložit volební řád tak, aby vyhovoval kterékoli fakultě. V následujícím, v pořadí již v šestém odseku, arcibiskup uložil zvolit *consilarii* nebo *procuratores*, kteří by spolu s rektorem řešili méně závažné záležitosti univerzity. Oba termíny tu mají své opodstatnění, neboť první označoval představitele národů v Bologni, zatímco druhý v Paříži.¹⁷ Mělo se tím také zabránit, jak se ukládá v dalším bodě, svolávání univerzitních konvokací mimo řádné termíny. Pokud by *Ordinationes* jako celek nebo kterýkoli z článků vzbudil nějaké pochybnosti, měly být vzneseny přímo k arcibiskupovi jako kancléři univerzity, který projevil ochotu je vysvětlit.

Originální listina obsahující *Ordinationes* je uložena v **Archivu Univerzity Karlovy v Praze, fond Listiny, sign. I/5**. Pergamen o velikosti 15,5 × 29,5–30 cm má výšku plíky 4,2 cm. Poškozená pečeť s olámanými okraji je přivěšena na pergamenovém proužku, její delší osa měřila asi 65 mm, kratší cca 50 mm. V pečetním poli je postava arcibiskupa pod baldachýnem s křížem v levé ruce, po pravé ruce má erb pražského arcibiskupství (břevno), po levé ruce erb rodový (polovina koně). Z opisu je dochován fragment „... epi[scope] sancte Pragensis ecc[lesie]“. Na dorzu listiny je rukou 14. až 15. století zapsán regist „Littera Arnesti pro iurisdictione rectoris“ a dále též signatura a regist rukou 16. až 17. století.

Autory a editory dosud nepovšimnutý opis Arnoštovy Ordinance v kopii rukopisu NK XIV D 25, fol. 39v má na jednom místě pozoruhodnou změnu. Arcibiskupovo opakované nařízení, že rektorem jednotného studia může být zvolen kdokoli, ovšem s podmínkou vysvěcení na světského kněze (*quicumque, dummodo secularis*), svou lakonickou formou kopistu zmátlo. Aniž by věnoval pozornost prvnímu ustanovení, v němž se výslovně praví, že rektorem má být *clericus secularis*, adjektivum *secularis* si vyložil ve smyslu

17) K počátkům pražských univerzitních národů Jiří Stočes: *Pražské univerzitní národy do roku 1409*, Praha 2010, s. 59–61.